

Výcvik k sebereflexi při výuce pedagogiky

Marcela Musilová

Na všech stupních vzdělávání rozlišujeme přípravu v **rovině vědomostí** a v **rovině bytí** (Fontana, 1997). Oblast vědění poskytuje faktické informace, vzorce myšlení a operací, které vedou ke zvládnutí nároků jednotlivých výukových disciplín. Výstupy jsou většinou dobře kvantifikovatelné a měřením prokazatelné. Oblast bytí pomáhá utvářet sebepojetí, rozvíjí porozumění sobě, učí životním hodnotám a normám, vede k životní vyváženosti a úspěšnosti, prohlubuje identitu osobnosti (rovněž v socioprofesionálním kontextu statusově-rolovém) posilováním sebevědomí a sebedůvěry (Musil, 1985). Oproti oblasti vědění je zpravidla oblast bytí bezprostředně méně dostupná evaluaci a kvantitativně neověřitelná. Z uvedeného vyplývá, že obě roviny jsou ve velmi těsné provázanosti, vzájemně se ovlivňují a podmiňují a je tudíž krajně nezbytné, vytvořit mezi nimi náležitý proporcionální vztah.

Po vyslovení nároku proporcionality je však nutno současně poukázat na tu skutečnost, že většina učitelů stále klade důraz na formální vědomosti jako hlavní měřítko posuzování rozvoje žáka. Neuvědomují si, že vytváření pozitivních sociálních vztahů během učebního procesu je prvořadou motivací k uskutečnění a plnému zhodnocení strategie v kognitivní oblasti. Tuto skutečnost považujeme za základní profesionální nedostatek, mající kořeny už v přípravě studentů učitelství.

Racionální analýza stávajícího pojetí výuky pedagogiky na pedagogické fakultě nás přivedla k úvaze o významu **sebereflexe**, k formulování a aktuálnímu začleňování technik sebereflexe a **sociálních dovedností** do všech pedagogických disciplín, které se studenty absolvujeme.

Po čtyřleté zkušenosti nabýváme jistotu, že hledání profesionálního potenciálu studentů prostřednictvím sebereflexe, jakožto základny jejich budoucích kreativních vztahů a komunikace se žáky, rodiči a kolegy, si zaslouží specifickou přípravu.

Subjektivní průprava k rozvoji sociálních dovedností prostřednictvím sebereflexe v našem pojetí probíhá ve třech rovinách: A) cíle, B) témata, C) činnosti.

A) Cíle

Získání vhledu (**autodiagnóza**) do šesti oblastí za účelem regulace osobnosti ve prospěch počátečních nácviků dovedností, které vedou k prožitku

sebeuskutečnění jedince, jakožto naplnění nejvyšší lidské sociogenní potřeby (viz „B motivaci“ podle maslowa). Považujeme to za součást profesionální autoevaluace.

1. rozvoj osobnostních vlastností zralého jedince (Smékal, 1985),
2. prožívání pozitivních a negativních citů a nálad,
3. prožívání vztahu k hodnotám, morální hodnocení a svědomí,
4. vztah k úctě — sebeúcta, jedinečnost a výlučnost osobnosti,
5. rozvíjení sebedůvěry a důvěry, prožitek spravedlnosti,
6. prožitek úspěchu a neúspěchu.

B) Témata

Kdo jsem — na co jsem hrdý — sebehodnocení a chlubení — pochvala — komu mohu věřit — kdo je mi sympatický — kdy jsem smutný — kdo mi ublížil — co mi udělalo velkou radost — komu jsem udělal já velkou radost — jaké jsem prožil dětství — kam sahají mé vzpomínky — kdo mě nejvíc zklamal — láska v biodromálním kontextu — neverbální komunikace — extrémní životní situace (strach ze smrti, interrupce, eutanázie, trest smrti) — homosexualita — toxikomanie — nemocní AIDS. Studenti formulují klíčová slova u jednotlivých témat, zjišťují vlastní postoj k tématice, příp. jeho vývoj, zkoumají vlastní prožívání tematiky.

C) Činnosti

1. tiché a soustředěné individuální promýšlení,
2. volná informace,
3. rozpravy a naslouchání ve dvojici,
4. autoevaluace a heteroevaluace v kontextu vybrané tematiky,
5. dramatická sebereflexe,
6. esej,
7. dopis adresovaný vyučující
8. kritika.

Literatura

- Fontana, D.: Psychologie ve školní praxi. Portál, Praha 1997.
- Musil, J. V.: Index expektace. In: Čsl. Psychiatrie, 81, 1985, 1, s. 20–25.
- Smékal, V.: Přehled psychologie osobnosti. SPN, Praha 1985.

MUSILOVÁ, M.: Výcvik k sebereflexi při výuce pedagogiky. Pedagogická orientace 1997, 4, s. 74–75, ISSN 1211–4669.

Adresa autorky: PaedDr. Marcela Musilová, Pedagogická fakulta UP, tř. 17. listopadu 6, 771 40 Olomouc